

РОЗБУДОВА ДЕРЖАВНИХ СТРУКТУР ЗА ЧАСІВ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Мельник О. О.

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук
Таврійський державний агротехнологічний університет
м. Мелітополь, Запорізька область, Україна*

Проблеми у функціонуванні державних структур сучасної України мають своє коріння у подіях 100-річної давнини – Української революції 1917-1920 років.

Першим практичним кроком Центральної Ради на шляху розбудови української державності стало скликання Українського Національного Конгресу. Конгрес скликався виходячи із загальнополітичного стану України, по-перше, на підставі принципу ієрархічного представництва політичних партій, по-друге, на засадах територіально-станового представництва, по-третє, на суто національних засадах. [1, с. 36].

Працював Конгрес з 6 по 8 квітня 1917 р., взяло участь у його роботі близько 900 делегатів. Делегати Конгресу визнали можливим створити крайовий орган влади із представників українських територій, національностей, що проживають в межах України. Ініціативу повинна була взяти на себе Центральна Рада. Але оскільки не було проведено загальних виборів до Національного Конгресу, це дало підстави противникам відродження української державності говорити про нелегітимність існування самої Центральної Ради.

По мірі ускладнення політичної ситуації в Росії весною 1917 р. процес оформлення автономістських уявлень щодо майбутнього устрою України набував конкретних форм.

10 червня 1917 р. було оголошено текст I Універсалу. Основна ідея Універсалу – автономія України в межах Російської федеративної демократичної республіки. Вища влада повинна належати Всенародним Українським Зборам, які скликаються на основі загального, рівного, прямого й таємного голосування. Всі закони, якими має регулюватися життя України мають право приймати лише Українські Збори. Проте Універсал був скоріше декларацією намірів ніж реальною програмою дій.

Прийняття Універсалу викликало невдоволення як з боку російського уряду, так і з боку загальноросійських соціалістичних партій. «Кивская мисль» залякувала своїх читачів: «Неважко собі уявити, які вбивчі наслідки це буде мати для російської революції: на величезній території російської держави одна частина населення визнає один уряд, інша – інший, а третя не буде визнавати жодного» [2, 13 июня].

Проте в Україні процес державотворення вже набував сили. 15 червня створено перший уряд України – Генеральний Секретаріат. 20 червня було

створено Комісію по підготовці «Статуту автономної України». 26 червня прийнято першу Декларацію Генерального Секретаріату в якій визначалася формула «переходу» до автономії шляхом скликання Українських Установчих зборів.

28 червня Центральну Раду провела «самоорганізацію». За висловом голови УЦР М. Грушевського, діяльність як Ради, так і її виконавчого органу – Генерального Секретаріату — «може розвиватися тільки під умовою, коли Центральна Рада перестане бути виключно національним органом, а обов'язково для всієї людності України» [3, с. 56]. Тому з 30 липня до її складу ввійшли представники національних меншин.

Тимчасовий уряд вдався до тактики затягування з розв'язанням українського питання шляхом переговорів з Центральною Радою. Підсумком їх стали відповідна угода (30 червня 1917 р.) і проголошення II Універсалу (3 липня 1917 р.), в якому Центральна Рада фактично відмовлялась від реалізації автономії України до скликання Всеросійських Установчих зборів. Постановою Тимчасового уряду від 14 червня 1917 р. визначено, що вибори до Всеросійських Установчих зборів повинні відбутися 17 вересня, а скликані 30 вересня [4, 6 вересня].

6 серпня було затверджено «Тимчасову інструкцію Генеральному Секретаріатові Тимчасового уряду на Україні». Відступаючи від досягнутих домовленостей, уряд оголошував Генеральний Секретаріат своїм органом. Центральна Рада перетворювалася на дорадчу структуру при Генеральному Секретаріаті.

9 серпня своє ставлення до рішення уряду О. Керенського висловила 6 сесія Центральної Ради. Більшістю голосів «Інструкція» була схвалена. Практична діяльність Центральної Ради та Генерального Секретаріату була значною мірою паралізована тим, що згідно з умовами угоди органи влади в Україні зобов'язалися утримуватися від рішення нагальних питань соціально-економічного устрою аж до Установчих Зборів. Але саме ці питання, а не питання про суб'єкти влади поступово стали головними для тридцятимільйонного народу України.

Восени 1917 року, в Петрограді, після придушення заколоту генерала Л.Г. Корнілова, питання про владу повинна була розв'язати Демократична Народа. Зі свого складу вона виділила Демократичну Раду (Предпарламент), якій передавалися функції Народи. За положенням уряду від 2 жовтня Предпарламент мав обговорювати тільки ті питання й законопроекти, за якими Тимчасовий уряд визнає за необхідне мати висновки Тимчасової Ради [5, с. 235].

Нездатність владних структур Петрограда і Києва розв'язати основні питання революції дестабілізувало політичну ситуацію в країні. 23 вересня 1917 р. постановою Тимчасового уряду було затверджено «Закон про вибори до Всеросійських Установчих зборів» [6, с. 77]. Цей виборчий закон, за стандартами тогочасного державного права був найдемократичнішим у світі. [7, с. 139].

25 жовтня 1917 р. шляхом збройного повстання, у Петрограді до влади прийшли більшовики.

Відчуваючи реальну загрозу з боку більшовиків, Центральна Рада вирішила прискорити справу запровадження автономії і виборів до Українських Установчих зборів. III Універсал Центральної Ради став насправді першим самостійним державно-правовим документом України у новітній історії. 11 листопада Мала Рада розглянула проект закону про вибори до Українських Установчих зборів, в основу якого було покладено Закон про вибори до Всеросійських Установчих зборів. Закон було прийнято 16 листопада 1917 р. на засіданні Центральної Ради [8, арк. 76].

12 листопада почалися вибори до Всеросійських Установчих зборів. Вибори у найбільших містах України показали співвідношення політичних сил після Петроградського перевороту. У виборах до Всеросійських Установчих зборів в Україні взяло участь 8402902 виборця, що складало 55,3% їх загальної кількості. Загалом українські партії отримали 5378537 (64%) голосів [9, с. 3-16].

Намагаючись розповсюдити свою владу на всю територію Росії, більшовики почали відкрито боротьбу з Центральною Радою, протиставляючи Українським Установчим зборам з'їзд Рад робітничих, солдатських і селянських депутатів. Було прийнято рішення скликати Всеукраїнський з'їзд Рад 3 грудня 1917 р. в Києві і ухвалено його порядок денний. Більшовики поклали на цей з'їзд величезні надії, вважаючи, що з його допомогою можна буде усунути від влади Центральну Раду мирним шляхом. Але, коли замість очікуваних 500 делегатів прибуло 2000, з яких переважна більшість, прихильники Центральної Ради, це поставило під загрозу виконання плану мирного захоплення влади.

Принципова, якісна зміна політичної ситуації у Радянській Росії, як її називає Центральна Рада, пов'язана з розгоном Установчих Зборів, спричинила ухвалу і зумовила зміст IV Універсалу Центральної Ради. У ньому вже однозначно проголошується державний суверенітет Української Народної Республіки.

Але відомі події – українсько-радянська війна, гетьманський переворот, – перервали цей демократичний процес. Проте ухвалена Центральною Радою саме в день перевороту Конституція УНР є фактично першою Конституцією України за всю її історію [10, с. 72]. Поява Конституції УНР стала закономірним підсумком розвитку політичного процесу в Україні, започаткованого в березні 1917 року. Вона юридично оформила відродження державності України і дала політико-правові імпульси щодо впорядкування та стабілізації суспільства.

Література:

1. Королева А. Разгон Учредилки. Борьба классов. 1934. N 11. – С. 34-42.
2. Киевская мысль. Орган Киевского Комитета РСДРП(м). 1917. 13 июня.
3. Грушевської М.С. На порозі нової України. Гадки і мрії. Київ, 1918. 128 с.
4. Известия Всероссийской по делам о выборах в Учредительное собрание Комиссии. 1917. 6 сентября.
5. Суханов Н.Н. Записки о революции. Москва: Политиздат, 1991. В 3-х томах. Т1. Кн.1-2. 383 с.

6. Мандрика М. Дещо за роки 1917 – 1918. Український історик. Нью-Йорк; Торонто; Мюнхен, 1977. Вип. 3–4 (55–56). С. 75-83.
7. Знаменский О.Н. Всероссийское Учредительное собрание. История созыва и политического крушения. Ленинград: Наука, 1976. 364 с.
8. Центральний державний історичний архів України. Ф. 1115. – Оп. 1.– Спр.11. Арк.76.
9. Закон про вибори до Установчих зборів Української Народної Республіки від 11 листопада 1917 р. / Вісник ГС УНР. 1917. № 5. С. 1-15.
10. Конституційні акти України. 1917 – 1920. Невідомі конституції України. Київ: Філософська і соціологічна думка, 1992. 272 с.

ДУХОВНЕ ВІДРОДЖЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ У 1989-2017 РОКАХ

Ткач В. М.

директор

*Тернопільський регіональний центр перепідготовки
та підвищення кваліфікації працівників державних органів влади,
органів місцевого самоврядування,
державних підприємств, установ і організацій
м. Тернопіль, Україна*

На час проведення Всесоюзного перепису населення 1989 року в Тернопільській області проживало 6704 представника польської національності, що склало 0,58% від усього населення [2, с. 2].

У містах проживали 3173 поляка, що склало 47,33% від усієї кількості. Серед міст можна виокремити Скалат Підволочиського району, де польське населення перевищує п'ять відсотків – 5,60%. До другої групи, де польське населення перевищує один відсоток відносяться – Підволочиськ (3,39%), Микулинці (1,93%), Гримайлів (1,92%), Теремовля (1,22%), Шумськ (1,22%) та Гусятин (1,21%). Інші мають менше одного відсотка польського населення [2, с. 2].

Виходячи із наведених цифр, ми бачимо, що щільність польського населення в області незначна. Умовно райони можна розбити на три групи. Одноосібно тут виступає Підволочиський район, де частка поляків складає 4,57% від усього населення. Лише в чотирьох адміністративних одиницях (Теребовлянський – 0,75%, Чортківський – 0,68%, Гусятинський – 0,59% та м. Тернопіль – 0,58%) частка поляків перевищує пів відсотка. В сумарних числах – це 5065 мешканців [10, с. 3], що складає 75,55% від усіх поляків області. В усіх інших доля поляків значно менша.

У 1989 році більше третини поляків Тернопільщини (34,6%) проживали у Підволочиському районі, 17,5% – в Тернополі, 8,7% – у Теребовлянському